

IDEAŁY WYCHOWAWCZE PÓŹNEGO ANTYKU

System wychowawczy jest ściśle związany z ideałem kultury. Aż do końca świata starożytnego przetrwał ideał wychowawczy epoki hellenistycznej. Był nim humanizm. Wychowanie miało objąć całego człowieka, dać kulturę ogólną (odpowiadającą mniej więcej naszemu wychowaniu humanistycznemu); szkolenie techniczne niemal całkowicie jest pominięte, dążono przede wszystkim do rozwinięcia ogólnej inteligencji ucznia. W epoce hellenistycznej παιδεία nabiera w pewnym sensie wartości absolutu, w końcu staje się niemal równoważnikiem religii.

Chrześcijanie przejęli tradycyjny system szkolny z jego trzema stopniami nauczania, nie wytworzyli własnego szkolnictwa. Nawet najwięksi rygorysty, jak Tertulian nie zabraniali chrześcijanom posyłać dzieci do szkół pogańskich. Dopiero św. Augustyn próbował przestawić pewne pojęcia w ideale kultury, wysuwając koncepcję humanizmu teocentrycznego, czemu daje wyraz głównie w *De doctrina christiana*. Augustyn jednak nie zajmował się zupełnie praktyczną realizacją nowego programu wychowawczego. Nie burzy on istniejącego systemu nauczania, zmienia tylko jego kierunek, dokonuje przesunięć w hierarchii wartości. Głównym narzędziem nauki szkolnej, obejmującej 7 sztuk wyzwolonych, ma być Biblia. Z kultury pogańskiej Augustyn zapożycza i samą ideę kultury przygotowawczej i jej treść, ale wprowadza zasadnicze zmiany: 1. wymowę usuwa z miejsca naczelnego, 2. dokonuje rozdziału pomiędzy retoryką a wymową: retoryka nie powinna być celem ani kultury ani życia. Jest to krok wprost rewolucyjny. Augustyn staje się prekursorem średniowiecza, choć nawiązuje silnie do antyku.